

Father involvement: the role of marital adjustment, mother-adolescent relationship quality and father's level of education

Davoud Hajkhodadadi *

Ozra Etemadi **

Mohammad Reza Abedi ***

Rezvanosadat Jazayeri ****

Introduction

Being a parent is an amazing role that brings with it issues such as happiness, pride and some difficulties. To overcome these difficulties requires the participation of both parents. This has caused problems for parenting and has led to dissatisfaction for mothers. In some studies, relationship quality has been reported as the best predictor of parental participation. It seems compatibility in marital relationships is one of the important factors that can affect the father involvement. From a systemic point of view, family members can influence each other. In today's Iranian society, parents are increasingly concerned about their children's academic progress. Research has shown that parental education is associated with mental health as well as children's problem-solving functions. To our knowledge, few studies have examined the link between the father's level of education and his involvement. Another aim of this study was to examine the mediating role of mother-adolescent relationship quality in the relation between marital adjustment and parental involvement.

Method

The research method is a correlational type, namely path analysis. The population of this study included all families with adolescent-boys aged 13

* Ph.D. Student in Family Counseling, Department of Counseling, Faculty of Education and Psychology, Isfahan University, Isfahan, Iran.

** Associate Professor, University of Isfahan, Isfahan, Iran. *Corresponding Author:* o.etemadi@edu.ui.ac.ir

*** Professor, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

**** Assistant Professor, University of Isfahan, Isfahan, Iran

to 15 in the city of Isfahan in 2018. Three hundred and six people were selected using multi-stage cluster random sampling method. To collect data Alabama Parenting Questionnaire, Dyadic Adjustment Scale, Parent-Child Relationship Scale were used. Data were analyzed by multiple regression and path analysis, using SPSS and AMOS software packages.

Results

The results showed that mother-adolescent relationship quality, marital adjustment and father's level of education have direct and positive effects on father involvement. The results indicated the mediating role of mother-adolescent relationship quality in the relationship between marital adjustment and father involvement.

Conclusion

The assumed model fitted to the data well, and the mediating role of the mother adolescent relationship quality was significant. The marital adjustment has direct and indirect effects on father involvement. Marital adjustment and parenting were closely related. It was observed that the marital adjustment is correlated with the mother-adolescent relationship quality and has been able to influence the father involvement through mother adolescent relationship quality. The present study showed that, contrary to popular belief, parents can't compensate each other's shortcomings in parenting. If mother withdraws from interaction with children and parental duties, this will lead to father's withdrawal in parental responsibilities. The path of parental education toward father involvement was significant and on the other hand, education explains part of the variance of parental involvement.

Keywords: father involvement, mother-adolescent relationship, marital adjustment, father's level of education

Author Contributions: Davoud Hajkhodadadi, designing a general framework, compiling content and collecting data, and statistical analysis and reporting, corrections of the article; Dr. Ozra Etemadi, assistance in general design and statistical analysis and corrections and responsible author; Dr. Mohammad reza Abedi, Participation in general design and explanation of results; Dr. Rezvan Sadat Jazayeri, Conclusion; All authors have reviewed and approved the final version of the article.

Acknowledgments: The authors thank all dear students and professors who have helped us in this research.

Conflicts of Interest: The authors declare there is no conflict of interest in this article. This article extracted from the Phd thesis, with the guidance of Dr. Etemadi.

Funding: This article did not receive financial support.

مشارکت پدر: نقش سازگاری زوجی، کیفیت رابطه مادر - نوجوان و سطح تحصیلات پدر^۱

داود حاج خدادادی*

عذرا اعتمادی**

محمدرضا عابدی***

رضوان السادات جزایری****

چکیده

یکی از دغدغه‌های خانواده‌های دارای فرزند نوجوان، مشارکت پدر در فرزندپروری است. به همین دلیل شناسایی عوامل تأثیرگذار بر آن دارای اهمیت است. این پژوهش با هدف پیش‌بینی مشارکت پدر از طریق سازگاری زوجی، کیفیت رابطه مادر- نوجوان و سطح تحصیلات پدر انجام شد. روش پژوهش، همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه این پژوهش شامل کلیه خانواده‌های دارای نوجوان پسر ۱۳ تا ۱۵ ناحیه ۴ (آموزش و پرورش) شهر اصفهان در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود. ۳۰۶ نفر (۱۰۲ خانواده، شامل نوجوان به همراه والدین) به پرسشنامه‌های والدگری آلاباما (مشارکت پدر)، سازگاری زوجی و پرسشنامه کیفیت رابطه والد- فرزند پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از رگرسیون چندگانه و تحلیل مسیر و بوسیله نرم‌افزارهای SPSS و AMOS مورد تحلیل قرار گرفتند. یافته‌ها نشان دادند که مدل پیشنهادی از برازش خوبی برخوردار است و تمامی ضرایب مسیر مستقیم معنی‌دار شدند. همچنین در مدل مسیر حاضر، کیفیت رابطه مادر- نوجوان نقش واسطه‌ای را بر عهده دارد. در مجموع می‌توان گفت متغیرهای موجود در مدل، بویژه سازگاری زوجی و کیفیت رابطه والد- نوجوان می‌توانند مشارکت پدر را به خوبی تبیین نمایند.

۱. این مقاله برگرفته از رساله دکتری می‌باشد.

* دانشجوی دکترای مشاوره خانواده، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

** دانشیار، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)

*** استاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

**** استادیار، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

نتایج پژوهش حاضر مؤید نقش برجسته تعاملات خانوادگی در دخیل شدن و مشارکت پدر در امر فرزندپروری بود و یافته‌ها می‌تواند یاری‌رسان متخصصان در زمینه ارتقاء سلامت و انسجام خانواده باشند.

کلید واژگان: مشارکت پدر، رابطه مادر-نوجوان، سازگاری زوجی، تحصیلات پدر

مقدمه

خانواده یکی از ارکان اصلی جامعه به شمار می‌رود، چرا که دستیابی به جامعه سالم در گرو سلامت اعضای خانواده است (Vaez, Zargar, Naami, Doostgharin & Mehrabizadeh, 2019). خانواده کانون رشد فرزندان است و سلامت آن اهمیت دارد. از میان تمام عواملی که رشد فرزند را تحت تأثیر قرار می‌دهند هیچ کدام به اهمیت فرزندپروری نیست. والد بودن ایفای نقشی شگفت‌انگیز است که مسائل خوشایندی همچون شادی و غرور و البته دشواری‌هایی را همراه خود دارد (Sanders & Morawska, 2018). علاوه بر این، والدگری زمانی ثمربخش است که والدین درستی از نوجوانان خود دارند، نظارت و کنترل دقیقی بر روی آن‌ها انجام می‌دهند و از سوی دیگر به نیازها و درخواست‌های آنان به شکل مطلوبی پاسخ می‌دهند (Sharifi, Amiri & Ghasemi, 2016). والدگری که بعد از ایجاد نقش زوجی برای والدین رخ می‌دهد آسان نیست. غلبه بر این دشواری‌ها مرهون مشارکت هر دو والد است، به عبارت دیگر، پدر نیز همانند مادر در فرزندپروری نقش دارد. اولین تلاش‌ها برای مفهوم سازی مشارکت پدر به پژوهش‌های Lamb et al. (1985) باز می‌گردد. او در مدل خود سه مؤلفه را معرفی می‌کند که عبارتند از الف: اشتیاق (تعامل مستقیم با فرزند به شکل مراقبت از او، بازی کردن و نیز فعالیت‌های یاددهی-یادگیری)؛ ب: در دسترس بودن (پدر در دسترس فرزند می‌باشد اما نه به صورت مستقیم و فیزیکی)؛ ج: مسئولیت‌پذیری (برنامه‌ریزی و تنظیم فعالیت‌های مبتنی بر فرزند و مراقبت تأمین نیازهای کودک (Sanders & Morawska, 2018).

در یک پژوهش کیفی، وقتی از افراد درباره مفهوم «پدر خوب»، سؤال شد، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های خوب بودن پدر، نحوه ارتباط پدر با فرزندان و البته زمانی که پدران برای فرزند صرف می‌کنند، عنوان شد (Park & Kwon, 2019). (Younesi Sinaki and Dolatshahee, 2019). گزارش دادند از میان ابعاد والدگری، مشارکت عاطفی توانست بیشترین سهم را از پیش‌بینی مشکلات رفتاری فرزندان تبیین کند و بیانگر نقش مهم آن در کاهش مشکلات رفتاری کودکان

می‌باشد. مشارکت پدر بر رضایت از نقش مادری و سلامت روانی مادر نیز تأثیر دارد که این موضوع به طور غیرمستقیم بر بهداشت روانی کودک مؤثر است (Nomaguchi, Brown, & Leyman, 2017). همچنین مشارکت عاطفی پدر در ارتباط با فرزند، باعث افزایش سطح سلامت روانی کودک در بزرگسالی می‌شود. کودکانی که با پدران خود تعامل دارند در دوران نوجوانی تنیدگی کمتری را تجربه کرده و بهتر می‌توانند مسائل و مشکلات خود را حل کنند و از سازگاری بهتری نیز برخوردار خواهند بود (Mohammadi & Fouladchang, 2018). زندگی به دور از پدر به موفقیت تحصیلی کمتر و مشکلات رفتاری بیشتر بخصوص در میان پسران منجر می‌شود (Jodl, 2015). (Sicouri et al., 2018). گزارش دادند که مشارکت پدر در ارتقاء عملکرد و سلامت رفتاری فرزندان اهمیت دارد.

اگرچه امروزه پدران در خصوص کودکان نقش بیشتری را ایفا می‌کنند و انتظارات جامعه و نقش‌های آنان در مراقبت از کودکانشان به واسطه تغییرات سریع و اساسی اجتماعی و اقتصادی و نیز تحول در درک و انتظارات جامعه از نقش‌های پدران، بسیار توسعه یافته است (Ghaderi, Alae Karahrudi, Yousefi Chaijan & Nasiri Oscui, 2014)، با این حال گاهی شاهد هستیم که پدران، خود را از تربیت فرزند و تعامل با او کنار می‌کشند. حداکثر بیست درصد از والدین مشمول برنامه‌های فرزندپروری را پدران تشکیل می‌دهند (Sicouri et al., 2018). همچنین در پژوهشی دیگر که با موضوع مشارکت والدین در برنامه‌های آموزشی خانواده انجام گرفت، گزارش داده شده است که تنها ۳۳ درصد از پدران در تمام جلسات آموزشی شرکت کردند، در حالی که این مشارکت در مادران ۷۴ درصد بوده است (Hughes, Burton, Le Grange & Sawyer, 2018). البته این موضوع ریشه‌دار است، در واقع از گذشته بر مفهوم مادر و مناسبات مادر و فرزند، به عنوان مبنای همه تحولات روان‌شناختی تأکید کرده‌اند و نقش پدر کمتر مورد توجه بوده و معمولاً در ارزیابی‌ها، به عنوان نقش حاشیه‌ای، در نظر گرفته شده است. هر چند با ورود زنان به عرصه فعالیت‌های اقتصادی خارج از منزل از یکسو و افزایش ساعات فراغت مردان و بازگشت ایشان به خانه، این موضوع تعدیل شده است و زمینه مشارکت بیشتر پدران در والدگری فراهم‌تر شده است، اما همچنان این موضوع با استانداردها فاصله دارد (Mohammadi & Fouladchang, 2018).

در واقع کماکان در خصوص نوجوانان، یکی از مشکلات، عدم مشارکت عاطفی و ارتباطی

پدر می‌باشد. در جامعه ایرانی بویژه هنگامی که خانواده فرزندی در دوره نوجوانی دارد، نقش پدر کم‌رنگ‌تر از نقش مادر است. بسیاری از پدرها عنوان می‌کنند به علت اشتغال خارج از خانه، مادر وظیفه اصلی را در تربیت دارد. اگرچه به‌طور کلی بین پدران و مادران در امر مشارکت والدین تا حدی تفاوت وجود دارد و این مسئله ناشی از ماهیت نقش‌های جنسیتی و انتظارات جامعه از زن و مرد است که متعاقب آن تعامل بیشتر مادر و فرزند می‌باشد، اما آنچه مشکل‌ساز است فقدان مشارکت یا مشارکت ضعیف پدر است (Eccles & Harold, 1996). Volker and Gibson (2014) معتقد هستند مشارکت پدر تأثیرات قابل توجهی بر رشد فرزند دارد. پژوهش‌ها همچنین نشان داده است مشارکت پدر می‌تواند موجب افزایش سطح عملکرد شناختی، احساسی و اجتماعی فرزندان (Cabreria, Shannon & Tamis-LeMonda, 2007) و محافظت فرزندان در برابر رفتارهای پرخطر و بزهکارانه (Harris, Furstenberg & Marmer, 1998; Volker & Gibson, 2014) شود.

عوامل مختلف روان‌شناختی و اجتماعی-اقتصادی بر مشارکت کمی و کیفی پدر در فرزندپروری و امور مربوط به آن مؤثر است (Volker & Gibson, 2014). از جمله این عوامل می‌توان به تأثیرات باورها و نگرش‌های مادر درباره توانایی‌های فرزندپروری پدر (Lamb, 2012) و نظام باورهای پدر (Holmes & Huston, 2010) اشاره کرد. در برخی از پژوهش‌ها نیز، کیفیت رابطه به عنوان بهترین پیش‌بینی کننده مشارکت پدر گزارش شده است (Fagan & Palkovitz, 2007; Varga & Gee, 2017). البته این کیفیت روابط در خانواده، شامل رابطه پدر مادر با یکدیگر و نیز با فرزندان می‌باشد. (Holland and McElwain, 2013) گزارش دادند که رابطه زوجی بهتر با کیفیت مناسب‌تر رابطه پدر-نوجوان و در نتیجه، مشارکت بیشتر پدر مرتبط است. در واقع کیفیت رابطه زوجی یکی از عواملی است که با موضوع مشارکت پدر در فرزندپروری مرتبط است. (Khajehei, 2016) روابط دوسویه مشکلات فرزندپروری و رضایت از صمیمیت ارتباطی بین زوجها را گزارش می‌کند. او سازگاری زوجی را دارای ارتباط نزدیک با کارکردهای فرزندپروری در خانواده‌ها معرفی می‌کند. به نظر می‌رسد سازگاری در روابط زوجی یکی از عوامل مهمی است که می‌تواند مداخله پدر را تحت تأثیر قرار دهد. کیفیت رابطه بین مادران و پدران یکی از عوامل مؤثر بر تلاش مادران در جهت اخذ مشارکت پدران در تربیت فرزند و سایر فعالیت‌های فرزندپروری می‌باشد. در واقع این امکان وجود دارد که

رابطه ضعیف زوجی و ناسازگاری، به مشارکت کمتر پدر منجر شود (Varga & Gee, 2017). یکی از روابط با اهمیت در خانواده، روابط والد-فرزندی است. تأثیر کیفیت روابط والد-نوجوان، در سلامت روان نوجوانان، به عنوان عامل محافظتی در برابر نشانگان افسردگی در ابتدای نوجوانی بررسی شده است (Withers, Cooper, Rayburn & McWey, 2016). رابطه والد-فرزندی در رشد و بالندگی فرزندان نوجوان، اهمیت فراوانی دارد. رابطه حمایتی و مثبت والد-فرزند می‌تواند حتی سلامت جسمی را نیز در برداشته باشد (Schofield, Conger, Gonzales & Merrick, 2016). علاوه بر تأثیراتی که کیفیت روابط والد-فرزندی بر سلامت نوجوان در ابعاد مختلفی دارد، این تأثیرات می‌تواند در سایر تعاملات خانواده نیز نقش داشته باشد. از نگاه سیستمی اعضای خانواده می‌تواند روی یکدیگر تأثیر بگذارند. تأثیرات سیستمی به صورت مستقیم و غیرمستقیم عمل می‌کنند. در تأثیرات مستقیم، رفتار یک نفر به نگهداری شکلی از رفتار در دیگران کمک می‌کند که این سازوکار سلامت روانی را تقویت و یا تضعیف می‌کنند. در تأثیرات غیرمستقیم، تعامل بین دو تن از اعضای خانواده تحت تأثیر افراد دیگری قرار دارد که در صحنه حضور ندارند و به اصطلاح شخص ثالث نام دارد. اثر شخص ثالث می‌تواند حامی مؤثری برای رشد باشد همچنان که می‌تواند منجر به آسیب برای خانواده گردد. برای مثال، زمانی که رابطه زناشویی مادران و پدران، صمیمی و مناسب است، والدین فرزندان خود را، بیشتر تشویق و تحسین می‌کنند و کمتر از آن‌ها ایراد می‌گیرند و البته کمتر آن‌ها را سرزنش می‌کنند. در مقابل وقتی که زندگی زناشویی تنش‌زا و متعارض است، والدین به احتمال بیشتر ابراز خشم، انتقاد و تنبیه می‌کنند (Bronfenbrenner, 1995). در واقع در روابط خانوادگی، حتی اگر پدر یکسوی آن نباشد، این روابط می‌تواند روی سایر کارکردهای خانواده از جمله مشارکت پدر، اثرگذار باشد.

در جامعه ایرانی، بخش اعظمی از مشارکت والدین در فرزندپروری به مسائل تحصیلی فرزندان باز می‌گردد. امروزه دغدغه بیشتر والدین پیشرفت تحصیلی فرزندان شده است. معمولاً در آموزش‌های خانواده و نیز ارتباط بین مدرسه و خانواده، افراد با سطح تحصیلات گوناگون میزان حضور متفاوتی دارند. (Rostad et al. (2017 در پژوهش خود گزارش دادند که پدران با تحصیلات دبیرستان یا کمتر، تمایل کمتری به شرکت در دوره‌های فرزندپروری نشان می‌دهند هر چند در پدران با تحصیلات بالاتر نیز نسبت مشارکت کمتر از مادران است. علاوه

بر حوزه تحصیلی پژوهش‌ها نشان دادند که میزان تحصیلات پدر با سلامت روان و نیز با کارکردهای حل مسأله فرزندان مرتبط است (KhajeNoori & Dehghani, 2016). با این مقدمه، میزان تحصیلات می‌تواند یکی از متغیرهای پیش‌بین مشارکت پدر در فرزندپروری باشد و از این رو این متغیر وارد پژوهش گردید.

والدین تا زمانی‌که فرزندشان در سنین پایین است مشارکت نسبتاً بیشتری در امور مربوط به او دارند. با ورود فرزند به نوجوانی این مشارکت کاسته می‌شود، حال اینکه تغییر روابط ناشی از شرایط سنی و خلقی فرزند باعث این تفاوت در میزان مشارکت می‌شود یا عوامل دیگر، بحث بسیار گسترده‌ای است. با توجه به ادبیات پژوهشی موجود، مشارکت عاطفی پدر، در خصوص سلامت نوجوان اهمیت بسزایی دارد و به همین دلیل بررسی عوامل پیش‌بینی‌کننده آن از طریق یک پژوهش، هدف مطالعه حاضر است. پژوهش حاضر سعی دارد نقش سازگاری زوجی، رابطه مادر-نوجوان و نیز تحصیلات پدر را در پیش‌بینی مشارکت پدر بررسی کند و از طریق یک تحلیل مسیر، مناسب‌ترین برازش مسیر عوامل مؤثر بر مشارکت پدر را مشخص نماید. همچنین پژوهشگر سعی دارد نقش واسطه‌ای کیفیت مادر-نوجوان را بین متغیرهای سازگاری زوجی و مشارکت پدر بررسی نماید.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضر همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه‌ی این پژوهش شامل کلیه خانواده‌های دارای نوجوان پسر ۱۳ تا ۱۵ ناحیه چهار (آموزش و پرورش) شهر اصفهان در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود. (Loehlin (2004) در خصوص حجم نمونه در مدل‌های معادلات ساختاری و مدل‌های مشابه معتقد است باید اندازه نمونه به اندازه کافی بزرگ باشد و حجم نمونه کمتر از ۱۰۰ را نامناسب دانسته است. همچنین برخی حداقل حجم ۱۵۰ را برای این نوع پژوهش‌ها پیشنهاد داده‌اند (Hair, Black, Babin, Anderson & Tatham, 2009). برای انتخاب نمونه از میان دبیرستان‌های متوسطه اول پسرانه پنج دبیرستان انتخاب شد. در مرحله بعد از هر مدرسه یک کلاس به عنوان نمونه در نظر گرفته شد. در مجموع پرسشنامه‌ها در اختیار ۴۸۰ نفر (شامل ۱۶۰ نوجوان به

همراه مادر و پدر) قرار گرفت. با توجه به اینکه مخاطب پرسشنامه والدگری و کیفیت رابطه، نوجوانان و مخاطب پرسشنامه سازگاری، هر دو والد بودند (نمره میانگین در تحلیل آماری لحاظ شده است) و نیز استحصال داده‌ها باید با تکمیل مجموعه پرسشنامه‌های سه‌گانه صورت می‌گرفت، از این رو، پرسشنامه‌های مخدوش و ناقص حذف شدند. همچنین تعدادی از پرسشنامه‌های پژوهش بازگشت داده نشدند. در مجموع ۱۰۲ مجموعه پرسشنامه وارد تحلیل شد. میانگین و انحراف معیار سن شرکت‌کنندگان نوجوان ($14/04 \pm 0/82$)، مادرها ($42/88 \pm 4/82$) و پدرها ($47/24 \pm 6/31$) بود.

ابزار پژوهش

پرسشنامه والدگری آلاباما (مشارکت پدر): پرسشنامه والدگری آلاباما^۱ یک ابزار خودگزارشی است و فرم کودک و نوجوان آن، شامل ۵۱ ماده می‌باشد که به صورت لیکرت از ۱= هرگز تا، ۵=همیشه، نمره‌گذاری می‌گردد. محتوای این پرسشنامه در قالب پنج عامل مشارکت پدر، والدگری مثبت، اطلاع، اقتدار، نظارت ضعیف و تنبیه بدنی خلاصه می‌گردد. ضریب بازآزمایی برای نمره کل و عوامل شش‌گانه موجود در پرسشنامه والدگری نیز نشانگر اعتبار خوب این پرسشنامه می‌باشد. دامنه ضرایب پایایی از ۰/۷۵ تا ۰/۸۶ است که در مقایسه با مطالعه (Martinez and Garsia (2007) و Frick (1991) قابل ملاحظه می‌باشد (Samani, 2011). لازم بذکر است در پژوهش حاضر، خرده‌مقیاس مشارکت پدر این پرسشنامه مورد تحیل قرار گرفته است. پایایی مقیاس به شیوه آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس مشارکت پدر، ۰/۸۳ به دست آمد.

مقیاس سازگاری زوجی: مقیاس سازگاری زوجی^۲ Spanier (1976)، دارای ۳۲ ماده است و برای ارزیابی کیفیت رابطه زناشویی از نظر زن و شوهر، یا زوجی به کار می‌رود که با یکدیگر زندگی می‌کنند و با محاسبه نمره کل، می‌توان سازگاری کلی در یک رابطه صمیمانه را ارزیابی کرد. تحلیل عاملی نشان می‌دهد که این مقیاس چهار بُعد سازگاری، پیوستگی، توافق و ابراز محبت را می‌سنجد. مقیاس سازگاری زوجی سه نوع متفاوت رتبه‌بندی به دست می‌دهد. دامنه نمره کل بین صفر تا ۱۵۱ قرار دارد و نمرات بالاتر نشانه سازگاری بهتر است. روایی

1- Alabama Parenting Questionnaire

2- Dyadic Adjustment Scale

این مقیاس ابتدا با روش روایی محتوا بررسی شده است. این مقیاس از روایی همزمان نیز برخوردار است. آلفای کرونباخ نمره کل مقیاس سازگاری زوجی ۰/۹۶ و بیانگر همسانی درونی قابل توجه این مقیاس است. در پژوهش حاضر نیز، آلفای کرونباخ ۰/۹۴ به دست آمد.

مقیاس کیفیت رابطه والد- فرزند: این پرسشنامه یکی از آزمون‌های مداد- کاغذی و ابزاری ۲۴ ماده‌ای برای سنجیدن نظر جوانان و نوجوانان در مورد رابطه با والدین خود است. این پرسشنامه توسط Fine, Morland and Schwebel در سال ۱۹۸۳ با هدف سنجیدن کیفیت رابطه والد- فرزندی تهیه شده است (Sanaei, Hooman & Alaghmand, 2008). مقیاس رابطه والد فرزندی دو فرم دارد، یکی برای سنجیدن رابطه فرزند با مادر و دیگری برای سنجیدن رابطه فرزند با پدر. عوامل این پرسشنامه در فرم مادر عبارتند از: عاطفه مثبت مادرانه، آزرده‌گی/ سردرگمی نقش، همانندسازی و ارتباط یا گفت و شنود مادرانه است. نمره کل عبارت از جمع میانگین خرده‌مقیاس‌هاست (Sanaei et al., 2008). (Sanaei et al., 2008) دریافتند این مقیاس با ضریب آلفای ۰/۶۱ تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس‌های مربوط به مادر و آلفای کلی ۰/۹۶، همسانی درونی عالی دارد. این ضریب آلفا را سازندگان این مقیاس با اجرای پرسشنامه بر ۲۴۱ دانشجو به دست آوردند. در پژوهش حاضر پایایی مقیاس به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد.

روش اجرای پژوهش

پس از کسب مجوزهای لازم برای اجرای پژوهش و با کمک مشاوران دبیرستان‌های منتخب، به کلاس‌های انتخابی مراجعه کرده و در هر کلاس، ضمن معرفی خود، در مورد اهداف و ضرورت‌های تحقیق توضیحاتی ارائه شد. به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که پاسخ‌های آن‌ها محرمانه خواهد ماند و اگر فردی، تمایل به حضور در پژوهش ندارد، مختار است که به پرسشنامه‌ها پاسخ ندهد. پرسشنامه مربوط به والدین نیز طی دو مرحله فراخوان، در هر مدرسه و در جلسات اولیاء به والدین داده شد. ضمناً داده‌های مربوط به خانواده‌هایی که یکی از والدین حضور نداشت (موارد طلاق یا فوت یکی از والدین) وارد مرحله تحلیل نشدند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پژوهش حاضر ابتدا برای تعیین سهم متغیرهای پیش‌بین در تبیین متغیر ملاک (مشارکت

پدر)، از رگرسیون چندگانه استفاده شد. سپس برای بررسی مسیر مفروض و نیز نقش واسطه‌ای کیفیت رابطه مادر-نوجوان، از تحلیل مسیر کمک گرفته شد. در این پژوهش، برای ارزیابی و بررسی مدل مفروض از شاخص‌های نسبت مجذور کای بر درجات آزادی (X^2/df)، نیکویی برازش (GFI)، شاخص برازش افزایشی (IFI)، نیکویی برازش اصلاح‌شده (AGFI)، ریشه مجذور میانگین خطای تقریب (RMSEA) و شاخص برازش تطبیقی (CFI) استفاده گردید.

یافته‌ها

Table 1.
Mean, standard deviation and correlation coefficients between variables

Variables	Mean	SD	1	2	3	4
1 Father Involvement	18.73	5.49	-			
2 Marital Adjustment	144.29	20.96	0.35**	-		
3 Mother-Adolescent Relationship Quality	126.52	20	0.51**	0.25**	-	
4 Father's Level of Education	-	-	0.22*	0.12	0.09	-

* p≤0/05, ** p≤0/01

Table 2.
Level of education of parents

Level of Education	Frequency	
	Mother	Father
Illiterate	-	-
High school	8	8
Diploma	45	33
Associate Degree	12	24
Bachelor	33	26
MA	4	8
P.H.D	-	3

نتایج ضرایب همبستگی جدول ۱ نشان می‌دهد که بین مشارکت پدر، سازگاری زوجی و رابطه مادر-نوجوان همبستگی معنی‌داری وجود دارد ($p < 0/01$). بین مشارکت پدر و متغیر تحصیلات پدر نیز همبستگی معنی‌داری یافت شد ($p < 0/05$).

Table 3.
General model fitness tests

Indicators	χ^2/df	CFI	IFI	GFI	AGFI	RMSEA
Values	1.118	0.99	0.99	0.98	0.94	0.03
Acceptable Values	<3	≥0.90	≥0.90	≥0.90	≥0.90	≤ 0.07

جدول شماره ۳، نشان‌دهنده شاخص‌هایی برای بررسی برانزندی مدل کلی می‌باشد که مناسب بودن مدل پیشنهادی را تأیید می‌کند.

Table 4.

Stepwise Multiple Regression Equation - Investigate the effect of variables with the father involvement

Variables	B	S.E	β	t	R	R ²	F	P
1	Constant	5.48	3.57	-	1.53		14.02	0.001
	Marital Adjustment	0.09	0.03	0.35	3.74	0.35	0.11	
	Constant	-5.89	3.83	-	-1.53			
2	Marital Adjustment	0.06	0.23	0.23	2.72	0.56	0.30	22.86
	Mother-adolescent Relationship	0.13	0.02	0.45	5.28			0.001
	Constant	-8.12	3.88	-	-2.09			
	Marital Adjustment	0.06	0.02	0.21	2.44	0.59	0.33	
3	Mother-adolescent Relationship	0.12	0.02	0.45	5.33			17.59
	Father's Level of Education	0.84	0.37	0.19	2.26			0.001

در جدول ۴، متغیرها در معادله رگرسیون قرار گرفتند و نتایج بیانگر این بود که توانستند مشارکت پدر را تبیین کنند. برای اینکه مشخص شود رابطه مادر- نوجوان در بین دو متغیر سازگاری زوجی و مشارکت پدر، نقش واسطه‌ای دارد، باید بعد از وارد شدن این متغیر به معادله رگرسیونی، مقدار ضریب همبستگی چندگانه و ضریب تعیین تغییر کند و مقدار ضرایب رگرسیونی استاندارد کاهش پیدا کند. در جدول فوق در مرحله اول، متغیر سازگاری زوجی وارد معادله گردیده است و مقدار همبستگی آن با مشارکت پدر ۰/۳۵ می‌باشد و مقدار β آن نشان از تأثیر ۰/۳۵ این متغیر در پیش‌بینی مشارکت پدر دارد. در مرحله بعد، متغیر کیفیت رابطه مادر- نوجوان نیز به معادله افزوده شد و مقدار همبستگی چندگانه به ۰/۵۹ افزایش پیدا کرده است و مقدار β سازگاری زوجی را کاهش داده است. این تغییر در مقدار β در متغیر سازگاری زوجی نشان می‌دهد که کیفیت رابطه مادر- نوجوان نقش واسطه‌ای بین دو متغیر سازگاری زوجی و مشارکت پدر دارد.

با توجه به معنی‌دار بودن مدل کلی، اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها در مدل بررسی شد که نتایج آن در جدول ۵ آمده است.

Table 5.
Standardized Direct, Indirect and Total Effects

	Direct Effect	Sig	Indirect Effect	Sig	Total Effect	Sig
Marital Adjustment → Mother-adolescent Relationship	0.26	0.008	-	-	0.26	0.008
Mother-adolescent Relationship → Father Involvement	0.46	0.000	-	-	0.46	0.001
Marital Adjustment → Father Involvement	0.21	0.000	0.12	0.017	0.33	0.012
Father's Level of Education → Father Involvement	0.19	0.02	-	-	0.19	0.02

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، کیفیت رابطه مادر- نوجوان توانست در رابطه سازگاری زوجی و مشارکت پدر نقش واسطه‌ای ایفا کند. در شکل ۱، مدل مفهومی پژوهش همراه با اثر متغیر واسطه‌ای کیفیت رابطه مادر- نوجوان مشاهده می‌شود ($p < 0/05$). همچنین اثر مستقیم سازگاری زوجی و کیفیت رابطه مادر- نوجوان به ترتیب برابر با ۰/۴۶ و ۰/۴۱ ($p < 0/01$) و تحصیلات پدر بر مشارکت پدر ۰/۱۹ می‌باشد ($p < 0/05$).

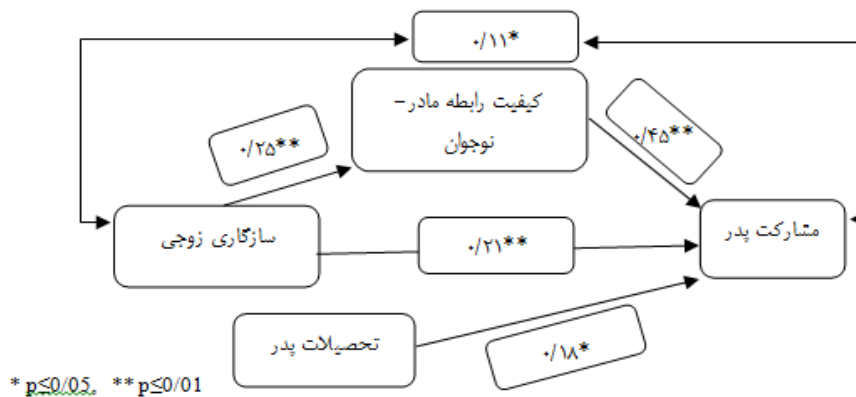

Figure 1. Assuming Research Path Model

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که عنوان شد هدف این پژوهش ابتدا تأیید مدل مفروض پیشایندهای مشارکت

پدر توسط تحلیل مسیر و سپس بررسی نقش واسطه‌ای کیفیت رابطه مادر- نوجوان بین مشارکت پدر و سازگاری زوجی بود. در مجموع متغیرهای سازگاری زوجی، کیفیت رابطه مادر- نوجوان و تحصیلات پدر توانستند مشارکت پدر را تبیین کنند ($p < 0/01$). مدل مفروض و نقش واسطه‌ای کیفیت رابطه مادر- نوجوان نیز برازش مناسبی داشت.

منطبق بر یافته‌های پژوهش حاضر، سازگاری زوجی بر مشارکت پدر دارای تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم است که این یافته‌ها با برخی پژوهش‌های گذشته همسو است (Fagan & Palkovitz, 2007; Gee, Mc Nerney, Reiter, & Leaman, 2007; Holland & McElwain, 2013; Kouros, Papp, Goeke-Morey, & Cummings, 2014; Nelson, O'Brien, Blankson, Calkins, & Keane, 2009; Piotrowska et al., 2017; Ponnet et al., 2013; Varga & Gee, 2017). مشارکت پدر یکی از جنبه‌های فرزندپروری اثربخش است. سازگاری زوجی و فرزندپروری ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند (Hershkovitz, Dekel, Fridkin & Freedman, 2017). فعالیت‌های والدگری از جمله مشارکت پدر، بستگی به کار مشترک پدر و مادر در این زمینه دارد، وقتی والدین نمی‌توانند در کنار یکدیگر مثل یک تیم کار کنند و مسائل والدینی را پیش ببرند، ابعاد والدگری از جمله مشارکت پدر، نمی‌تواند کارآمد باشد (Piotrowska et al., 2017). در واقع همکاری والدینی مستلزم مناسب بودن وضعیت رابطه زوجی و وجود سازگاری در روابط است. (Piotrowska et al., 2017) معتقد هستند تعارضات زناشویی موجب مشارکت والدینی کمتر، انزوای ارتباطی بیشتر و بکارگیری ضعیف‌تر تکنیک‌های فرزندپروری می‌شود. در واقع اختلاف نظر والدین و تعارضات بین آن‌ها تأثیر منفی بر نگرش‌های همکاری و کمک والدین به یکدیگر می‌گذارد، در نتیجه حضور والدین را در عرصه فرزندپروری کمرنگ می‌کند و مشارکت والدینی را کاهش می‌دهد (Piotrowska et al., 2017). (Camisasca, Miragoli and Di Blasio (2014). گزارش دادند که همبستگی زوجی می‌تواند پیش‌بینی‌کننده اتحاد والدینی باشد. آن‌ها همچنان عنوان کردند که سازگاری زوجی می‌تواند بر روی استرس والدگری نیز اثر داشته باشد.

همچنین مشاهده شد که سازگاری زوجی با کیفیت روابط مادر- نوجوان همبستگی دارد و توانسته است از طریق کیفیت رابطه مادر- نوجوان روی مشارکت پدر تأثیر بگذارد. این یافته با پژوهش (Kouros et al., 2014) همسو است. مکانیسم تأثیرگذاری سازگاری زوجی اینگونه است که احساسات و رفتار منفی فی‌مابین زن و شوهر می‌تواند پیش‌بینی‌کننده تعاملات آن‌ها

با فرزندان نشان باشد. در واقع وقتی روابط زوجی نامناسب است، این آشفتگی به رابطه مادر-نوجوان منتقل می‌شود و از آنجایی که زنان بیشتر تحت تأثیر تعارضات زناشویی هستند و آن‌ها را ابراز می‌کنند، این تعارضات را به روابط منتقل می‌کنند (Kouros et al., 2014). در واقع سازگاری زوجی با اثرگذاری بر روی روابط مادر-نوجوان و ارتقاء آن، و با تغییر در جو عاطفی خانواده از نگاه سیستمی باعث می‌شود پدر نیز ورود کند و در امور دخیل باشد.

پژوهش حاضر نشان داد برخلاف تصور که گفته می‌شود، والدین قصور و کوتاهی یکدیگر در فرزندپروری و ایفای نقش والدینی را جبران می‌کنند، اگر مادر از فرزند کناره‌گیری نماید این مسئله باعث کنار رفتن پدر نیز می‌شود و در نهایت صمیمیت خانوادگی کاهش پیدا می‌کند. در اینجا می‌توان از فرضیه سرریز^۱ نیز کمک گرفت. این فرضیه انتقال احساس، عاطفه و رفتار از یک محیط ارتباطی به محیط دیگر را بیان می‌کند (Stroud, Durbin, Wilson & Mendelsohn, 2011). در بافت تعاملات خانواده و طبق نظریه سیستم‌های خانواده، سرریز زمانی اتفاق می‌افتد که تنش، احساس منفی یا تعارض در رابطه زوجی به تنش، عاطفه مثبت یا تعارض در رابطه والد-فرزند منتقل شود و این همبستگی مثبت بین روابط زوجی و کیفیت رابطه مادر-نوجوان را نشان می‌دهد (Kouros et al., 2014). همچنین Nelson et al. (2009) دریافتند که عدم رضایت زوجی می‌تواند پیش‌بینی کننده سطح پایین پاسخ‌دهی والدینی به احساسات منفی فرزندان در مادران و پدران شود. مشارکت پدر ابعاد عاطفی نیز دارد و پاسخ‌دهی به احساسات و عواطف را شامل می‌شود. در مجموع می‌توان گفت سازگاری زوجی با بهبود روابط مادر-نوجوان و اثراتی که بر روی خلیات همسر و فرزند می‌گذارد، هم به‌طور مستقیم و هم غیرمستقیم از کانال روابط مادر-نوجوان می‌تواند مشارکت پدر را تحت تأثیر قرار دهد.

بسیاری از مطالعات مشخص شده است که کیفیت روابط والد-فرزندی یکی از عوامل مهمی است که در تعیین انواع رفتارها و نگرش‌های نوجوان نسبت به تعاملات اجتماعی و رفتارهای مشکل‌ساز مؤثر است (Hair et al., 2003; Schofield et al., 2016; Withers et al., 2016). در پژوهش حاضر مشارکت پدر با کیفیت رابطه مادر-نوجوان همبستگی دارد. Sanders and Morawska (2018) معتقدند رفتارهای پدر به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با رفتارهای فرزندان و نیز روابط بین اعضاء خانواده مرتبط است.

1- spillover

لازم به ذکر است در پژوهش حاضر، بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک، ممکن است لزوماً رابطه علی وجود نداشته باشد، یعنی یک رابطه دوسویه بین متغیرها نیز قابل تصور است. به این معنی که مشارکت پایین پدر نیز می‌تواند بر کیفیت رابطه زوجی اثرگذار باشد. Hershkowitz et al. (2017) معتقد هستند اگرچه ممکن است رابطه رضایت زوجی و ابعاد والدگری از جمله مشارکت پدر دوسویه باشد، با این حال بیشتر پژوهش‌های قبلی در خصوص عملکرد خانواده، نقش سازگاری را در فرزندپروری مورد بررسی قرار می‌دهند و این یک مفروضه است که روابط ضعیف بین زوج‌ها می‌تواند نقش میانجی بین آسیب‌های روان‌شناختی والدین و فرزندپروری ایفا کند. همچنین مشارکت پدر می‌تواند خود در جایگاه متغیر پیش‌بین قرار گیرد. در پژوهشی که برای تعیین سهم متغیر مشارکت والدین در خصوص پیش‌بینی سبک‌های حل مسئله بر اساس شیوه‌های والدگری انجام شد، نتایج نشان دادند که از بین شیوه‌های والدگری، شیوه مشارکت پدر پیش‌بین مثبت و معنی‌دار سبک‌های سازنده حل مسئله است (Mohammadi & Fouladchang, 2018).

همان‌گونه که مشاهده شد در مدل مفروض پژوهش حاضر، مسیر تحصیلات والد معنی‌دار بود و در واقع تحصیلات بخشی از واریانس مشارکت پدر را تبیین می‌کند. این یافته با پژوهش Rostad et al. (2017)، Sanders et al. (2010) و Reyno and McGrath (2006) همسو است. این نتیجه را می‌توان این‌گونه تبیین کرد که سطح دانش و تحصیلات بیشتر می‌تواند پذیرا بودن نسبت به آموزش والدینی را موجب شود. اگرچه Rostad et al. (2017) تنها مشارکت پدر در فرزندپروری را در حوزه حضور والدین در آموزش والدینی مدنظر قرار داده‌اند، اما می‌توان گفت یکی از ابعاد مشارکت پدر، همین حضور پدر در دوره‌های آموزشی والدین می‌باشد. Osman et al. (2019) تجربه یک پدر از حضور در دوره آموزشی فرزندپروری و تأثیر آن در ارتباط بهتر با فرزند را بیان می‌کنند. پدر توضیح می‌دهد که: *از وقتی آگاهیم بیشتر شد فهمیدم علت رفتارهای فرزند نوجوانم چیست و این باور که او نافرمان است و به من گوش نمی‌دهد، در من تغییر پیدا کرد. به همین دلیل است که پدران با تحصیلات بیشتر در امور فرزندپروری بیشتر مداخله می‌کنند (Sanders & Morawska, 2018)*. مشارکت آن‌ها معمولاً در خصوص مسائل تحصیلی بیشتر منعکس می‌شود. Arad (2018) معتقد است انتظارات والدین برای موفقیت و به دست آوردن سطح بالای تحصیلات و پیشرفت تحصیلی فرزندانشان وجود دارد.

والدینی که تحصیلات بالاتری دارند به علت تمایل بیشتر به رشد تحصیلی فرزندشان، میزان مشارکت در فعالیت‌های مربوط به مدرسه در آن‌ها افزایش می‌کند. (Sanders et al. (2010 گزارش می‌کند پدران با سطح اجتماعی- اقتصادی و تحصیلات پایین‌تر، کمتر درگیر برنامه‌های آموزش والدین می‌شوند و در نتیجه کمتر به دنبال کمک برای بهبود تکنیک‌های والدگری هستند.

لازم بذکر است یافته حاضر با پژوهش (Tully et al. (2017 همسو نبود. آنان بیان کردند که این متغیر دموگرافیک نتوانسته است حضور و مشارکت پدر در امور مربوط به فرزند را تبیین کند. هر چند آن‌ها مشارکت پدر را فقط به معنای مشارکت و حضور فیزیکی وی در امور مدرسه و برنامه‌های اولیاء و مربیان در نظر گرفته‌اند. با در نظر گرفتن وسعت مشارکت پدر و اضافه کردن ابعادی نظیر وقت صرف کردن با فرزند و مشارکت عاطفی و دسترسی به پدر، می‌توان بیان کرد پژوهش مذکور نقطه مقابل یافته‌های پژوهش حاضر نمی‌باشد.

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای سازگاری زوجی، کیفیت رابطه مادر- نوجوان و تحصیلات پدر توانستند مشارکت پدر را تبیین کنند و مسیر مفروض مورد تأیید قرار گرفت. همچنین کیفیت رابطه مادر- نوجوان توانست نقش میانجی در رابطه کیفیت رابطه والد - نوجوان و مشارکت پدر را داشته باشد. در واقع کیفیت رابطه مادر- نوجوان توانست در حضور سازگاری زوجی بر مشارکت پدر مؤثر باشد. یافته‌های پژوهش می‌تواند کاربرد مهمی داشته باشد و مؤید تأثیرات روابط مختلف در خانواده بر کارکردهای فرزندپروری باشد. در واقع می‌توان گفت اگرچه ماهیت روابط زوجی متفاوت از مبحث فرزندپروری است اما نمی‌توان مشارکت مناسب والدین در فرزندپروری را بدون وجود سازگاری حداقلی زوجین متصور بود. در واقع می‌توان گفت بهبود روابط چه در رابطه زوجین و چه در روابط مادر- نوجوان می‌تواند عملکرد والدین در بخش والدگری را ارتقاء دهد. پژوهش حاضر با تبیین ساز و کار اثرگذاری مسائل ارتباطی بر فرزندپروری و در نتیجه بر سلامت فرزندان نوجوان می‌تواند به لحاظ کاربردی در جهت ترغیب به تدوین برنامه‌های غنی‌سازی ارتباط در خانواده از جمله بهبود روابط همسران و نیز آموزش اصولی مهارت‌های فرزندپروری توسط نهادهای متولی حوزه خانواده مؤثر باشد.

با توجه به اینکه موضوع در نوجوانان پسر انجام شده است و بازه سنی محدودی در نظر

گرفته شده است، در تعمیم نتایج برای جمعیت‌های سنی و جنسیتی متفاوت باید محتاط عمل کرد. به عنوان یک محدودیت دیگر، باید به حجم نمونه اشاره کرد. با توجه به مخاطب‌های چندگانه شرکت‌کننده در پژوهش (نوجوان به همراه پدر و مادر) و لزوم هماهنگ بودن و تکمیل همزمان پرسشنامه‌ها و نیز کنار گذاشتن خانواده‌هایی که پدر در آن حضور ندارد از پژوهش (به دلایلی همچون فوت یا طلاق والدین) تعداد پرسشنامه‌هایی که از روند تحلیل خارج شدند زیاد بودند و به این دلیل تعداد نمونه کاهش پیدا کرد. همچنین باید خاطر نشان کرد از آنجایی که پژوهش حاضر از دسته همبستگی و نوع تحلیل مسیر است لزوماً نمی‌توان از نتایج آن، استنباط علی بعمل آورد. پیشنهاد می‌شود موضوع پژوهش در خصوص دوره‌های سنی گسترده‌تر و نیز به صورت مقایسه‌ای بین دختر و پسر انجام شود. همچنین پژوهش‌های طولی و در سنین مختلف روی فرزندان، می‌تواند به توسعه علم کمک شایانی نماید.

سهم مشارکت نویسندگان: داود حاج خدادادی، طراحی چارچوب کلی، تدوین محتوا و جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آماری و ارائه گزارش، اصلاحات مقاله؛ دکتر عذرا اعتمادی، کمک در طراحی کلی و تحلیل آماری و انجام اصلاحات و نویسنده مسئول؛ دکتر محمدرضا عابدی، مشارکت در طراحی کلی و تبیین نتایج؛ دکتر رضوان السادات جزایری، تنظیم نتیجه‌گیری؛ همه نویسندگان نسخه نهایی مقاله را مورد بررسی قرار داده و تأیید نموده‌اند.

سپاسگزاری: نویسندگان مراتب تشکر خود را از همه کسانی که با نقد و مشورت در تکمیل این پژوهش مؤثر بوده‌اند اعلام می‌دارند.

تضاد منافع: نویسندگان اذعان می‌کنند که در این مقاله هیچ نوع تعارض منافی وجود ندارد. این مقاله مستخرج از رساله دکتری با راهنمایی دکتر عذرا اعتمادی است.

منابع مالی: این مقاله از حمایت مالی برخوردار نبوده است.

References

- Arad, H. (2018). Raising children cross-culturally. In *Psychoanalytic Reflections on Parenting Teens and Young Adults* (129-146): Routledge.
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D., & Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From toddlers to pre-K. *Applied Development Science, 11*(4), 208-213.
- Camisasca, E., Miragoli, S., & Di Blasio, P. (2014). Is the relationship between marital adjustment and parenting stress mediated or moderated by parenting alliance? *Europe's Journal of Psychology, 10*(2), 235-254.
- Eccles, J. S., & Harold, R. D. (1996). *Family involvement in children's and adolescents' schooling*. In A. Booth & J. F. Dunn (Eds.), *Family-school links: How do they affect educational outcomes?* (3-34). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Fagan, J., & Palkovitz, R. (2007). Unmarried, nonresident fathers' involvement with their infants: A risk and resilience perspective. *Journal of Family Psychology, 21*(3), 479-489.
- Gee, C. B., McNERNEY, C. M., Reiter, M. J., & Leaman, S. C. (2007). Adolescent and young adult mothers' relationship quality during the transition to parenthood: Associations with father involvement in fragile families. *Journal of Youth and Adolescence, 36*(2), 213-224.
- Ghaderi, S., Alae Karahrudi, F., Yousefi Chaijan, P., & Nasiri Oscui, N. (2014). Fathers' participation in the care of hospitalized child in pediatric intensive care unit on fathers' stress and coping strategies. *Journal of Arak University of Medical Sciences, 16*(10), 61-69. [Persian]
- Hair, E. C., Moore, K. A., Garrett, S. B., Kinukawa, A., Lippman, L., & Michelsen, E. (2003). *Psychometric analyses of the Parent-Adolescent Relationship Scale in the National Longitudinal Survey of Youth-1997'*. Paper presented at the Indicators of Positive Development Conference.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2009). *Análise multivariada de dados*: Bookman editora.
- Harris, K. M., Furstenberg, F. F., & Marmar, J. K. (1998). Paternal involvement with adolescents in intact families: The influence of fathers over the life course. *Demography, 35*(2), 201-216.
- Hershkowitz, M., Dekel, R., Fridkin, S., & Freedman, S. (2017). Posttraumatic stress disorder, parenting, and marital adjustment among a civilian population. *Frontiers in Psychology, 8*, 1-6.
- Holland, A. S., & McElwain, N. L. (2013). Maternal and paternal perceptions of coparenting as a link between marital quality and the parent-toddler relationship. *Journal of Family Psychology, 27*(1), 117-126.
- Holmes, E. K., & Huston, A. C. (2010). Understanding positive father-child interaction: Children's, father's, and mothers' contributions. *Fathering: A*

- Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 8(2), 203-225.
- Hughes, E. K., Burton, C., Le Grange, D., & Sawyer, S. M. (2018). The participation of mothers, fathers, and siblings in family-based treatment for adolescent anorexia nervosa. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 47(1), 456-466.
- Jodl, J. M. (2015). *Differential effects of family context on noncognitive ability and school performance during adolescence*. Ph.D Thesis, Columbia University.
- Khajehei, M. (2016). Parenting challenges and parents' intimate relationships. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 26(5), 447-451. [Persian]
- KhajeNoori, B., & Dehghani, R. (2016). Adolescents' problems and their relationship with family institution: the case study of parental conflicts and adolescents' mental health. *Journal of Sociology of Social Institutions*, 3(7), 37-66. [Persian]
- Kouros, C. D., Papp, L. M., Goeke-Morey, M. C., & Cummings, E. M. (2014). Spillover between marital quality and parent-child relationship quality: Parental depressive symptoms as moderators. *Journal of Family Psychology*, 28(3), 315-325.
- Lamb, M. E. (2012). Infant-father attachments and their impact on child development. In *Handbook of father involvement* (109-133): Routledge.
- Loehlin, J. (2004). *Goodness of fit indices: Latent variable models*. In: Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mohammadi, P., & Fouladchang, M. (2018). Parenting styles and aggression: The mediating role of problem-solving styles. *Developmental Psychology*, 14(54), 173-186. [Persian]
- Nelson, J. A., O'Brien, M., Blankson, A. N., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2009). Family stress and parental responses to children's negative emotions: Tests of the spillover, crossover, and compensatory hypotheses. *Journal of Family Psychology*, 23(5), 671-679.
- Nomaguchi, K., Brown, S., & Leyman, T. M. (2017). Fathers' participation in parenting and maternal parenting stress: Variation by relationship status. *Journal of Family Issues*, 38(8), 1132-1156.
- Osman, F., Flacking, R., Klingberg Allvin, M., & Schön, U. K. (2019). Qualitative study showed that a culturally tailored parenting programme improved the confidence and skills of Somali immigrants. *Acta Paediatrica*, 108(8), 1482-1490.
- Park, C., & Kwon, S. Y. (2019). What is a good father? The meaning of a good father through sports parenting in South Korea. *Sport in Society*, 22(8), 1346-1361.
- Piotrowska, P. J., Tully, L. A., Lenroot, R., Kimonis, E., Hawes, D., Moul, C., . . . & Dadds, M. R. (2017). Mothers, fathers, and parental systems: A

- conceptual model of parental engagement in programmes for child mental health—Connect, Attend, Participate, Enact (CAPE). *Clinical Child and Family Psychology Review*, 20(2), 146-161.
- Ponnet, K., Wouters, E., Mortelmans, D., Pasteels, I., De Backer, C., Van Leeuwen, K., & Van Hiel, A. (2013). The influence of mothers' and fathers' parenting stress and depressive symptoms on own and partner's parent-child communication. *Family Process*, 52(2), 312-324.
- Reyno, S. M., & McGrath, P. J. (2006). Predictors of parent training efficacy for child externalizing behavior problems – A meta-analytic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(1), 99-111.
- Rostad, W. L., Self-Brown, S., Boyd Jr, C., Osborne, M., & Patterson, A. (2017). Exploration of factors predictive of at-risk fathers' participation in a pilot study of an augmented evidence-based parent training program: A mixed methods approach. *Children and Youth Services Review*, 79, 485-494.
- Samani, S. (2011). Persian psychometric indicators of Alabama Parenting Questionnaire. *Psychological Method and Model*, 2(5), 29-17. [Persian]
- Sanaei, B., Hooman, A., & Alaghmand, S. (2008). *Family and marriage measurement scales*. Tehran: Besat Publications. [Persian]
- Sanders, M. R., Dittman, C. K., Keown, L. J., Farruggia, S., & Rose, D. (2010). What are the parenting experiences of fathers? The use of household survey data to inform decisions about the delivery of evidence-based parenting interventions to fathers. *Child Psychiatry & Human Development*, 41(5), 562-581.
- Sanders, M. R., & Morawska, A. (2018). *Handbook of parenting and child development across the lifespan*: Springer.
- Schofield, T. J., Conger, R. D., Gonzales, J. E., & Merrick, M. T. (2016). Harsh parenting, physical health, and the protective role of positive parent-adolescent relationships. *Social Science & Medicine*, 157, 18-26.
- Sharifi, F., Amiri, S., & Ghasemi, V. (2016). Predicting adolescents' moral identity from family function. *Journal of Psychological Achievements*, 25(1), 45-58. [Persian]
- Sicouri, G., Tully, L., Collins, D., Burn, M., Sargeant, K., Frick, P., . . . & Dadds, M. (2018). Toward father-friendly parenting interventions: A qualitative study. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 39(2), 218-231.
- Stroud, C. B., Durbin, C. E., Wilson, S., & Mendelsohn, K. A. (2011). Spillover to triadic and dyadic systems in families with young children. *Journal of Family Psychology*, 25(6), 919-930.
- Tully, L. A., Piotrowska, P. J., Collins, D. A., Mairet, K. S., Black, N., Kimonis, E. R., . . . & Frick, P. J. (2017). Optimising child outcomes from parenting interventions: fathers' experiences, preferences and barriers to participation. *BMC Public Health*, 17(1), 1-14.

- Vaez, H., Zargar, Y., Naami, A., Doostgharin, T., & Mehrabizadeh Honarmand, H. M. (2019). The effects of Family and Schools Together (FAST) program on behavioral problems of students. *Journal of Psychological Achievements*, 26(2), 89-112. [Persian]
- Varga, C. M., & Gee, C. B. (2017). Co-parenting, relationship quality, and father involvement in African American and Latino adolescents. *Merrill-Palmer Quarterly*, 63(2), 210-236.
- Volker, J., & Gibson, C. (2014). Paternal involvement: A review of the factors influencing father involvement and outcomes. *TCNJ Journal of Student Scholarship*, 15, 1-8.
- Withers, M. C., Cooper, A., Rayburn, A. D., & McWey, L. M. (2016). Parent-adolescent relationship quality as a link in adolescent and maternal depression. *Children and Youth Services Review*, 70, 309-314.
- Younesi Sinaki, M., & Dolatshahee, B. (2019). Prediction of children's behavioral problems based on mothers' parenting styles, emotional expressiveness, emotional control and ambivalence towards emotional expressiveness. *Quarterly of Applied Psychology*, 13(1), 7-31. [Persian]

